

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ САМООРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗВО

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF TIME MANAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF SELF-ORGANIZATION OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Сучасна тенденція та існуюча необхідність організувати навчальну діяльність самостійно, розвинені навички самоорганізації стають одними з найбільш затребуваних якостей майбутніх професіоналів. Самоорганізація та самоосвіта відносяться до групи універсальних компетенцій, включених до Стандартів вищої освіти (СВО) – здатність керувати своїм часом та реалізувати траєкторію саморозвитку на основі принципів освіти. Нами було вирішено запропонувати технологію тайм-менеджменту та розглянути її, як педагогічну. Сутність, зміст та структура самоорганізації студентів у навчальній діяльності в зарубіжних та вітчизняних дослідженнях розкриває структурні етапи самоорганізації студентів: мотивація; самоаналіз та аналіз ситуації; цілепокладання; планування та реалізація плану; рефлексія та оцінка; коригування та рух уперед. Виявлено структурні компоненти самоорганізації студентів у навчальній діяльності: мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний, особистісний. Доведено, що самоорганізація розглядається як процес руху до мети, який керується мотивом і волею, здійснюється за допомогою єдності та інтегрування наявних та набутих властивостей та навичок. а «навички самоорганізації» – це сформовані при багаторазових повтореннях (вправах), автоматизовані елементи діяльнісного компонента самоорганізації. Розглянуто етапи розвитку технології тайм-менеджменту у вітчизняній історії: 1) підвищення особистої ефективності; 2) формування принципів тайм менеджменту; 3) зростання прикладного застосування тайм-менеджменту; 4) сприйняття тайм-менеджменту як науки.

Педагогічна технологія тайм-менеджменту має мету – розвиток самоорганізації студентів у навчальній діяльності. Показано, що тайм менеджмент відповідає основним методологічним принципам, які пред'являють педагогічні технології концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності. Надано характеристику розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту та описано педагогічна модель процесу розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту, що складається з наступних структурних компонентів: цільової, методологічної, змістовної, технологічної, результативної, а також обґрунтовано педагогічні умови її реалізації.

Ключові слова: самоорганізація студентів, навчальна діяльність, технології тайм-менеджменту, модель розвитку самоорганізації студентів, педагогічна технологія.

The modern trend and the existing need to organize the educational activities independently developed self-organization skills are becoming one of the most sought-after qualities of future professionals. Self-organization and self-education belong to the group of universal competencies included in the Standards of Higher Education – the ability to manage one's time and implement the trajectory of self-development based on the principles of education. We decided to offer time management technology and consider it as a pedagogical one. The essence, content and structure of students' self-organization in educational activities in foreign and domestic research reveals the structural stages of students' self-organization: motivation; self-analysis and analysis of the situation; goal setting; planning and implementation of the plan; reflection and assessment; adjustments and moving forward. The structural components of students' self-organization in educational activities are identified: motivational, activity, reflective, personal. It is proved that self-organization is considered as a process of movement towards a goal which is guided by motive and will, is carried out with the help of unity and integration of existing and acquired properties and skills. and "self-organization skills" are formed by repeated repetitions (exercises), automated elements of the activity component of self-organization. The stages of development of time management technology in national history are considered and identified: 1) increasing in personal efficiency; 2) formation of time management principles; 3) the growth of the applied application of time management; 4) perception of time management as a science.

Pedagogical technology of time management has its own goal – the development of self-organization of students in educational activities. It is shown that time management corresponds to the main methodological principles presented by pedagogical technologies of conceptuality, systematicity, manageability, efficiency and reproducibility. It is presented the development of student self-organization in educational activities with the use of time management technology is made and the designed pedagogical model of the process of development of student self-organization in educational activities with the use of time management technology is described which consists of the following structural components: target, methodological, meaningful, technological, effective and the pedagogical conditions for its implementation are substantiated.

Key words: self-organization of students, educational activity, time management technologies, model of development of self-organization of students, pedagogical technology.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.2.38>

Тер-Ованесьян В.Г.,

ст. викладач кафедри іноземних мов Харківського національного університету радіоелектроніки

Постановка проблеми у загальному вигляді. освіти стилем взаємовідносин між суб'єктом Вища освіта відрізняється від середньої загальної навчання (студентом) та об'єктом навчання

(процесом навчання) тим, що вимагає самостійності, отже, наявності самоорганізації студента. Однак практика показує, що студенти-першокурсники не мають необхідних навичок для успішної організації власної навчальної діяльності, що призводить до низьких навчальних результатів, незважаючи на наявний у студентів потенціал та амбіції.

Тим часом освіта стає потужною галуззю соціального життя. Збільшується значення дистанційної освіти, цифровізації, доступності до наукової інформації. В умовах вимушеної ізоляції як при пандемії, викликану коронавірусною інфекцією у 2020 році, а також під час воєнного стану в Україні навчання студентів проводиться дистанційно. Дистанційна освіта та цифрові освітні ресурси грають ключову роль організації освітнього процесу. Зазначається і зменшення контактних годин роботи викладачів зі студентами, у зв'язку зі збільшенням кількості дисциплін у навчальних програмах та годин, що відводяться на самостійне вивчення. Все це вимагає від студентів уміння організувати свою навчальну діяльність самостійно без контролю з боку викладачів.

Швидкі наукові та технічні оновлення призводять до постійних змін у всіх сферах життєдіяльності, які потребують підвищення кваліфікації у багатьох професійних галузях. При цьому у зв'язку з динамічним розвитком у всіх сферах діяльності суспільства спостерігається висока конкуренція серед фахівців, що потребує постійного професійного вдосконалення та розвитку компетенцій. Щоб не відбувалося відставання від світового процесу, йде тенденція навчання протягом життя. Відповідно до сучасних вимог до освіти інтенсивно протікають процеси модернізації. Постійно підвищують результативність та ефективність професійної діяльності майбутніх спеціалістів. Все це вимагає від студентів розвитку високого рівня самоорганізації.

У зв'язку з зазначеною сучасною тенденцією та існуючою необхідністю організувати навчальну діяльність самостійно, розвинені навички самоорганізації стають одними з найбільш затребуваних якостей майбутніх професіоналів. Самоорганізація та самоосвіта відносяться до групи універсальних компетенцій, включених до «Стандартів вищої освіти» [1] (СВО) – здатність керувати своїм часом, вибудовувати та реалізовувати траєкторію саморозвитку на основі принципів освіти протягом усього життя. Якщо звернути увагу на навчальні плани, то за багатьма напрямками навчання відсутні міждисциплінарні курси, які повинні адаптувати студентів до навчання в університеті. А наявні курси не містять інформації про тайм-менеджмент – технології, яка сприяє підвищенню ефективності використання робочого дня. Слід наголосити, що у педагогічній науці відсутнє чітке визначення самоорганізації і немає єдиної думки

щодо структури та навичок даної концепції. Спостерігається протиріччя між необхідністю підвищувати рівень самоорганізації та відсутності ясного уявлення, які саме навички необхідні для успішної самоорганізації навчальної діяльності та за допомогою яких педагогічних методів чи технологій домогтися підвищення самоорганізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показав відсутність єдиного підходу до визначення поняття «технологія тайм-менеджменту». Проте, окремі його особливості та ознаки розглянули у своїх працях такі автори, як Т. В. Голобородько [2], Г. Іванова [3], І. Луценко [4] та інші. Серед педагогічних досліджень особливу значимість набувають роботи, створені задля розвитку самоорганізації студентів. Зокрема, постійно відбувається пошук ефективних педагогічних засобів та технологій. Останні два десятиліття з'явилися роботи, присвячені вивченню особливостей процесу самоорганізації студентів в закладах вищої освіти такими вченими як Н. Васильєвою [5], Л. К. Грицюком [6], І. П. Гук [7] та інші. Основа для переосмислення процесу формування умінь самоорганізації у навчанні з позиції інноваційних підходів закладено у працях авторів, що займались підвищенням ефективності навчальної діяльності, а саме С. Вітвицька [8], С. М. Прилипка [9], О. Снисаренко [10] та ін., та моделюванням цілісного педагогічного процесу М. С. Коваль [11], І. Г. Осадчий [12] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на великий обсяг теоретичних знань про процес розвитку самоорганізації студентів щодо структури самоорганізації, її змісту та функціональних компонентів, у педагогічній науці є недостатньо системних досліджень, у яких представлено комплексний аналіз педагогічного супроводу процесу розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності, що пов'язано з тайм-менеджментом. Тож, **метою статті** є проведення аналізу щодо педагогічної технології тайм-менеджменту для розвитку самоорганізації студентів закладів вищої освіти з урахуванням внутрішніх факторів.

Виклад основного матеріалу. Сутність, зміст та структура самоорганізації студентів у навчальній діяльності в зарубіжних та вітчизняних дослідженнях розкриває структурні етапи самоорганізації студентів у навчальній діяльності: 1) мотивація; 2) самоаналіз та аналіз ситуації; 3) цілепокладання; 4) планування та реалізація плану; 5) рефлексія та оцінка; 6) коригування; 7) рух уперед. Існують такі структурні компоненти самоорганізації студентів у навчальній діяльності: мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний, особистісний. Виходячи з компонентів самоорганізації студентів у навчальній діяльності необхідно аналізувати,

планувати, діяти згідно вимог, оцінювати та коригувати. Тобто, самоорганізація розглядається як процес руху до мети, який керується мотивом і волею, здійснюється за допомогою єдності та інтегрування наявних та набутих властивостей та навичок. а «навички самоорганізації» – це сформовані при багаторазових повтореннях (вправах), автоматизовані елементи діяльнісного компонента самоорганізації. В результаті аналізу наявних визначень тайм-менеджменту у науковій літературі зазначено, що тайм-менеджмент як технологія дозволяє раціонально організувати свою діяльність з використанням найбільш ефективних прийомів та технік для досягнення мети з мінімальними тимчасовими, енергетичними та іншими ресурсними витратами та досягненням максимального результату.

Представимо етапи розвитку технологій тайм-менеджменту: 1) підвищення особистої ефективності; 2) формування принципів тайм-менеджменту; 3) зростання прикладного застосування тайм-менеджменту; 4) сприйняття тайм-менеджменту як науки. Підставами для розгляду технології тайм-менеджменту як педагогічної технології та використання її для розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності стала відповідність характеристик технології тайм-менеджменту властивостям педагогічної технології (сутність, мета, практичне застосування, зміст, відтворюваність).

Відповідно педагогічна технологія тайм-менеджменту має на меті – розвиток самоорганізації студентів у навчальній діяльності. Тайм-менеджмент відповідає основним методологічним принципам, які пред'являють педагогічні технології концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності. Крім того, педагогічної технології тайм-менеджменту властиві власні принципи: орієнтація на якийсь час як на цінність, самостійна організація навчальної діяльності, індивідуальність вирішення навчальних цілей та завдань, контроль власної ефективності, спрямованість на підвищення ефективності, досяжність результатів та невичерпність резервів ефективності.

Технологія тайм-менеджменту відповідає ряду педагогічних закономірностей (динаміки педагогічного процесу, розвитку особистості в педагогічному процесі, управління навчально-виховним процесом, стимулювання, єдності чуттєвого, логічного та практичного у педагогічному процесі, єдності зовнішньої (педагогічної) та внутрішньої (пізнавальної) діяльності, обумовленості). Змістовна частина технології тайм-менеджменту представлена когнітивним, діяльнісним та аксіологічним компонентами, при реалізації яких застосовуються такі форми організації педагогічного процесу: лекція-бесіда, практичні (самостійні)

заняття, семінарські заняття; словесні, письмові, наочні методи та засоби навчання, а також прийоми та принципи тайм-менеджменту, підібрані таким чином, щоб ефективно розвинути навички самоорганізації студентів у навчальній діяльності, що робить технологію тайм-менеджменту продуманою у всіх деталях системою для розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності.

Дане визначення «тайм-менеджменту для студентів закладів вищої освіти» трактується як самостійна організація студентом навчальної діяльності відповідно за навчальним планом, через отриманні завдання викладачем, що є тимчасовими ресурсами, та самостійне управління організованою діяльністю за допомогою принципів та технік, які надає технологія. Дане визначення дозволило поставити поняття «тайм-менеджмент студента» в один ряд із поняттям самоорганізації студента у навчальній діяльності та визначити «педагогічну технологію тайм-менеджменту» як технологію, що сприяє розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності, тобто іншими словами створюється система проектування освітнього процесу на підставі прийомів та методів тайм-менеджменту з метою розвитку, самоорганізації студентів у навчальній діяльності, яка гарантує результативність при подальшому відтворенні.

Представимо (табл. 1) характеристику розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту та опишемо педагогічну модель процесу розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту, що складається з наступних структурних компонентів: цільової, методологічної, змістовної, технологічної, результативної, а також обґрунтовано педагогічні умови її реалізації.

Почнемо з цільового компоненту, який представляє мету розвитку у студентів самоорганізації у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту та включає певні завдання: наповнити зміст навчання студентів у рамках реалізації програм вищої освіти знаннями про самоорганізацію, її етапи та структури та способи розвитку самоорганізації за допомогою технології тайм-менеджменту; сформувати емоційно-ціннісне ставлення до часу як ресурсу, до освіти та до можливості навчатися та здобувати освіту; забезпечити можливість самостійної навчальної діяльності студентів.

Наступним опишемо методологічний компонент, він базується на підходах (технологічному, особистісно-орієнтованому та діяльнісному) та принципах (інтеграції, цілісності та варіативності, свідомості та активності, обліку типу сприйняття та переробки інформації). Третім є змістовний компонент, який подається через навчання, включеного як розділ курсу та складається з теоретичних

Характеристика (структура) розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту

Завдання   1. Наповнити зміст навчання студентів у рамках реалізації програм вищої освіти знаннями про самоорганізацію, її етапи та структуру та способи розвитку навичок самоорганізації за допомогою технології тайм-менеджменту   2. Сформувати емоційно-ціннісне ставлення до часу як ресурсу, до освіти та до можливості навчатися та здобувати освіту   3. Забезпечити можливість для самостійної навчальної діяльності студентів
Підходи   технологічний, особистісно-орієнтований, діяльнісний
Принципи   інтеграція, цілісність та варіативність, свідомість та активність, облік типу сприйняття та переробки інформації
Зміст   Навчання за програмою включеного як розділ курсу, яка складається з теоретичних (когнітивний та аксіологічний компоненти технології тайм-менеджмент) та практичних занять (діяльнісний компонент технології тайм-менеджмент)
Педагогічні умови: 1) залучення студентів до самостійної роботи у процесі навчальної діяльності;   2) мотивування студентів на навчальну діяльність за допомогою роз'яснення цінності освіти та часу на лекціях-розмовах та особистісно орієнтованого підходу;   3) моніторинг розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності за допомогою діагностичного комплексу
Методи: усний виклад, самостійна робота з засвоєння та застосування знань, діагностика рівня самоорганізації
Засоби: дидактичні матеріали: навчально-методичний посібник, в якому викладено однойменна програма з інтегруванням програми
Форми   навчання за допомогою викладача, самостійне навчання, самоосвіта
Критерії   <i>діяльнісний показник:</i> аналізування, цілепокладання, планування, оцінка, пошук та усунення помилок; <i>когнітивний показник:</i> логічне мислення, гнучкість мислення, концентрація уваги, відчуття часу; <i>особистісний показник:</i> рішучість, відповідальність, самостійність, сила духу, виховність; <i>мотиваційний показник:</i> самоаналіз, цілеспрямованість, амбітність, наполегливість
Рівні розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності   відмінно, добре, задовільно, незадовільно
Результат   рівень самоорганізації, що оцінюється «добре» і вищий у кожній групі студентів

Джерело: систематизовано автором на основі: [2, 3, 5, 6, 7, 11]

(когнітивні та аксіологічні компоненти технології тайм-менеджменту) та практичних (діяльнісний компонент технології тайм-менеджменту) занять. В свою чергу, технологічний компонент включає: методи усного викладу (самостійну роботу з засвоєння та застосування знань, діагностику рівня самоорганізації); форми навчання за допомогою викладача (теоретичні заняття), самостійне навчання (практичні заняття), самоосвіта; засоби (дидактичні матеріали); умови залучення студентів в самостійну роботу у процесі навчальної діяльності; мотивування студентів на навчальну діяльність через роз'яснення цінності освіти та часу на лекціях-розмовах та особистісно-орієнтованого підходу. Відповідно, опишемо останній компонент – результативний, який поділяється на рівні розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності (відмінно, добре, задовільно, незадовільно), критерії та їх показниками (діяльнісний – показники: аналіз, цілепокладання, планування, оцінка, пошук та усунення помилок.

Представлена характеристика розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту передбачає діагностичний комплекс для моніторингу рівня розвитку самоорганізації, тобто завдяки ній можна побачити результати розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності. Зокрема, реалізація рекомендацій з розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності із застосуванням технології тайм-менеджменту повинна включати розробку програми з розвитку навичок самоорганізації студентів із застосуванням технології тайм-менеджменту, що буде базуватися на особистісно-орієнтованому, діяльнісному та технологічному підходах та педагогічних принципах, а саме інтеграції, цілісності та варіативності, свідомості та активності, обліку типу сприйняття та переробки інформації, що складається з двох розділів: самоорганізація та тайм-менеджмент, в свою чергу, поділяючись на теоретичні (когнітивний та аксіологічний компонент)

та практичні заняття (діяльнісний компонент технології тайм-менеджменту). Викладач дає можливість кожному студенту бачити свої результати завдяки застосування тайм-менеджменту, тобто розробляється таблиця в якій можна побачити, як студенти набули та розвинули навички самоорганізації, а саме стали більш уважними, самостійними та мотивованими за певний період навчання, що саме сприяло їх бажанню до навчання. Наприклад, динаміка розвитку рівнів самоорганізації студентів на самому початковому формуючому етапі була статистично підтверджено шляхом розрахунку. Студенти стали аналізувати свою навчальну діяльність, прийшло усвідомлення необхідності і важливості освіти кожному з них. Вони зрозуміли, що час, даний для навчання слід використовувати правильно, збагачуючи себе знаннями, вміннями та навичками, які необхідні у професійній діяльності задля забезпечення свого майбутнього, а для цього важливо проаналізувати свої знання та незнання, наявні та відсутні компетенції, виходячи з чого означити навчальні цілі для ліквідації прогалів у навчанні.

Керуючись технологією тайм-менеджмент, студенти навчаються планувати навчальний час та навчальні завдання, грамотно розставляти пріоритети. Вони проводять оцінні дії за результатами виконаної ними навчальної роботи, виходячи з оцінки, обирають коригувальні дії, усуваючи неясності та прогалини або закріплюють вивчений матеріал. Логічне мислення студентів після проведення занять стало значно кращим, студенти намагаються швидко та альтернативно знаходять рішення у складних завданнях, стають сконцентрованими та уважнішими, не відволікаються на гаджети, соціальні мережі, телебачення та Інтернет, знають, що вони хочуть і не витрачають відведений на заняття час на сторонні дії.

В свою чергу, викладачі зазначають, що особистісні якості студентів також змінюються на краще: студенти стають більш рішучі та вольові, цілеспрямованими, амбітними і наполегливими. Завдяки технології тайм-менеджменту зростає їх відповідальність, самостійність, вони постійно працюють над собою для отримання найвищих результатів у навчанні. Студенти стають більш відповідальні, цілеспрямовані, зібрані, активні, знають ціну часу, планують навчальну діяльність, що відрізняється здатністю концентруватися, не відволікатись, були зацікавленими у навчанні та мотивованими до навчання.

Висновок. Педагогічний потенціал технології тайм-менеджменту у розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності полягає в тому, що він відповідає характеристиці педагогічної технології, тобто включає систему або сукупність прийомів, методів, процесів, означену мету – збільшити отримання якісних та кількісних результатів

за одиницю часу, організовану діяльність, якою він може керувати самостійно, практичне застосування (оптимізацію часу), програму, що необхідна студенту для розвитку його знань, яка відповідає педагогічним закономірностям, принципам, методам та засобам, адекватним даним технології. Зокрема, можна побачити, що педагогічна технологія тайм-менеджменту для розвитку самоорганізації студентів в закладах вищої освіти позитивно впливає не тільки на можливості студента при вивченні іноземної мови, але й на можливості викладача у постійному розвитку своїх знань, вмінь та навичок, які необхідно застосовувати для мотивації студента до самостійного навчання, зокрема відбувається більша орієнтованість на ефективність змін діяльнісного, когнітивного, мотиваційного та особистісного показників самоорганізації, що сприяють ефективному розвитку самоорганізації студентів у навчальній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Затверджені стандарти вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichnara-da-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 15.01.2024).
2. Голобородько Т. В., Денисенко Д. О. Тайм-менеджмент в умовах дистанційного навчання студентів. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne, Volumul 1*. 2020. С. 70–72.
3. Іванова Г. Тайм-менеджмент як педагогічна технологія формування культури розумової праці студентів. *Педагогіка вищої та середньої школи* № 1 (50), 2017. 282–292.
4. Луценко І. Тайм-менеджмент або мистецтво управління часом: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Черкаси, 2017. URL: https://vseosvita.ua/library/tajm-menedzment-abo-mistectvo-upravlinna-casom_42519.html (дата звернення: 15.01.2024)
5. Васильєва Н. Шляхи підвищення самоорганізації студентів в умовах дистанційного навчання. *Молодь і ринок* № 3/182. 2020. С. 115–121.
6. Грицюк Л. К., Сірук М. В. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. С. 9–14.
7. Гук І. П. Теоретичні аспекти самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 9 (53), 2015. С. 216–223.
8. Вітвицька С. Інновації у педагогічній підготовці магістрів освіти у вивченні педагогічних наук як засіб підвищення їх конкурентоспроможності. *Збірник наукових праць військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 42, 2013. С. 108–114.
9. Прилипко С. М., Іванов С. М. Сучасні інноваційні підходи в навчальному процесі. С. 75–90. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13314/1/Prylypko_Ivanov_75-90.pdf (дата звернення: 15.01.2024).

10. Снісаренко О., Ануфрієва О. Інноваційний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. 2018. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/2_2018/ПО__2_2018_СНИСАРЕНКО_АНУФРИ_ЕВА.pdf (дата звернення: 15.01.2024).

11. Моделювання педагогічного процесу та психологічного супроводу підготовки фахівців ризиконе-

безпечних та інших професій : монографія / за ред. М. С. Ковалю, А. В. Литвина. Львів : ЛДУБЖД, 2023. 396 с.

12. Осадчий І. Г. Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу. Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3969 (дата звернення: 15.01.2024).